№ 261 ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 24 1901 ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 24 № 261

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվան 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկ:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վարվառա Վասիլեւնա, Նինա Սերգէեւնա, Վասիլի Միխայլովիչ Թամամշեանները եւ իշխանուհի Եկատերինա Երիստովա ցաւօք սրտի յայտնում են բարեկամներին եւ ծանօթներին

ԳԻՕՐԳԻ ՄԻԽԱՅԼՕՎԻՉ ԹԱՄԱՄՇԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբերի 22-ին, առաւօտեան 7 ժամին: Ամբիծքը կատարվում է ամեն օր, երեկոյեան 6 ժամին, հանգուցեալի բնակարանում, սպիտակ տուն, Մնացականովի կամուրջի մօտ: Յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ կիրակի, նոյեմբերի 25-ին, առաւօտեան ժամի 10-ին, դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին. Թաղումը—Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 1—1

Բուղդան, Վարվառա եւ Ալէքսանդր Սալամբէկեանները, ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին եւ ծանօթներին առաջինը՝ իր սիրելի հօր, երկրորդը սկեսրի եւ երրորդը պապի

ՋՈՒՐԱԲ ԲՈՒՂԴԱՍԱՐԵԱՆ ՍԱԼԱՄԲԷԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի է ունեցել Ղուբայում, Նոյեմբերի 18-ին: Հոգեհանգիստը կատարվելու է կիրակի, Նոյեմբերի 25-ին, ցերեկվայ 12 ժամին Նորաշէն ս. Աստուածածնի եկեղեցում: Պատարագի սկիզբն է $10^1/_2$ ժամին: 1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թերութիւնները վերացրէք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Հայոց Թատրոն. Նամակ Բաթումից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Յիշողութիւն:

ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՑՐԷՔ

Հայոց դրամատիկական խմբի ներկայացումները Թիֆլիսում վերջացան և դերասանական խումբը տեղափոխվում է Բագու: Եղած ներկայացումները սկզբում չէին գրաւում մեծ բազմութիւն, իսկ վերջերում նրանք սկսեցին դառնալ բազմամարդ և տուեցին բաւարար հասոյթներ:

Այժմ, երբ վերջացել են ներկայացումները և մեր առաջ անցան մի շարք պիեսներ, մենք կարող ենք ասել, որ թատրոնական գործի յարատեւութեան և կատարելութեան համար մեզանում կարեւոր են և անհրաժեշտ դեռ շատ պայմաններ:

Մեր դերասանական խմբի մէջ մի քանի դերասաններ արդարև արել են աչքի ընկնող առաջադիմութիւն և կատարում են իրանց դերերը բարեխղճութեամբ և տաղանդով, բայց անսամբլը, ամբողջութիւնը դեռ մեծ պակասութիւններ ունի: Մի քանի պիեսներ զգալի կերպով փչացրին երկրորդական դերակատարների վերին աստիճանի անշնորհք և անբարեխիղճ վերաբերմունքից դէպի իրանց պարտաւորութիւնները: Մենք ստիպված ենք նորից արձանագրել, որ շատ անգամ դերասանները բեմ են դուրս գալիս դերը չիմացած, կրմկմում են, կանգ առնում մի խօսքի վրա և յետոյ անաջող կերպով նրան ուղղում: Նրանք չեն ուսումնասիրում ներկայացրած անձերի տիպերը, չեն իւրացնում անհրաժեշտ ձեւերը և բեմի վրա իրանց կորցնում են, չը կարողանալով կանգնել, ման գալ և զրոյց անել:

Աչքի ընկնող տաղանդ պահանջել դերասաններից մենք չենք կարող, բայց բարեխիղճ վերաբերմունք, ուսումնասիրութիւն կարող ենք պահանջել ամենայն իրաւունքով: Ի՞նչպէս կարելի է բեմ դուրս գալ, յոյս դնելով միայն յուշարարի վրա, երբ պակասում են այնքան տաղանդ ու փորձ, որ պակասը լրացնվեն գոնէ յարմար շարժումներով և հմուտ խօսակցութեամբ:

Դերասանը պէտք է սիրէ իր գործը և ոչ միայն անգիր անէ իր դերը, այլ և ուսումնասիրէ նրան, որոնելով իր կոչումը, իր ամպլուան, իրան ոյժերին և ընդունակութիւններին յատուկ բնորոշ դերերը:

Ներկայացումները տուին մեր հասարակութեանը մի քանի նոր կամ քիչ խաղացված պիեսներ, որոնց մէջ կային կեանքից վերցրած հեղինակութիւններ, շարժելով հետաքրքրութիւն և առիթ տալով մտքի և տպաւորութիւնների եռանդուն փոխանակութեան: Սակայն դրամատիկական խմբի համար անհրաժեշտ են նոր պաշարներ, նոր պիեսներ, որպէս զի ապագայում հասարակութիւնը պահանջ զգայ թատրոն վազելու և բացի ծանօթ դերասաններից պիեսի բովանդակութեամբ թարմ տպաւորութիւններ ստանալու:

Թատրոնական գործը ղեկավարել ցանկացողները պէտք է առանձին հոգատարութեամբ ուշք դարձնեն եղած թերութիւնների վրա և դրանց վաղօրոք հեռացնեն, որպէս զի այդ գործը, դէպի որը կայ հետաքրքրութիւն հասարակութեան մէջ, կանոնաւոր զարգացում ստանայ և հաստատ արմատ բռնէ մեր մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Երկու ամիս առաջ վախճանվեց հայոց թատրոնի վետերաններից մէկը, Թովմաս Ֆասուլեաճեան: Ռուսահայերի թատրոնական գործի պատմութեան մէջ շատ նշանաւոր դեր են կատարում Թիւրքահայերը: Կարելի է ասել, որ միայն թատրոնն էր, որ ամեն բանից շատ մօտեցրեց արեւմտեան եւ արեւելեան հայերին: Թատրոնական պատմութեան ամենահետաքրքրքրական մի գիծն այն է, որ Կ. Պօլսի հայերից դուրս են գալիս բեմական տաղանդներ, որոնք առանձին փայլ են տալիս հայ բեմին: Նրանք գալիս են մեր կողմերը, ներկայացումներ են տալիս, ահագին զարկ են տալիս մեր թատրոնի ժողովրդականացման եւ առաջադիմութեան: Առաջին անգամ այդպիսի քայլ առնողը, եթէ չենք սխալվում, հանգուցեալ Ֆասուլեաճեանն էր, որ 1865 թւին խմբով եկաւ Թիֆլիս եւ այստեղ ներկայացումներ էր տալիս եւ ճանապարհորդեց զանազան ուրիշ հայաբնակ քաղաքներ էլ: Ֆասուլեաճեանը ճանապարհ բաց անողն էր. նրա խմբի մէջ էր Ադամեանը, որ յետոյ հայոց բեմի պարծանքը պիտի դառնար: Ֆասուլեաճեանից յետոյ մեզ մօտ եկան Ադամեան, Մնակեան, Աստղիկ, Սիրանոյշ, Հրաչեայ եւ այլ անուններ, որոնք անմոռանալի պիտի մնան մեր թատրոնական տարեգրութիւնների մէջ: Արժէ, ուրեմն, որ Թիւրքահայ դերասանների առաջին առաջնորդ Ֆասուլեաճեանի մասին մի քանի տեղեկութիւններ տանք: Դժբախտաբար, շատ բան չը գիտենք նրա մասին: Բերենք «Մասիսից» հանգուցեալին նուիրված յօդուածը, ուր կարելի է գոնէ աղքատիկ տեղեկութիւններ գտնել հայ բեմի այդ աշխատաւորի մասին:

Թովմաս Ֆասուլեաճեանը շատոնց արդէն մեռած կը համարուէր բեմին համար,—նոյն իսկ Պօլիս անցուցած վերջին տարիներուն մէջ, ուր հատկաւոր ներկայացումներ կը կազմակերպէր իր հաշուին, պատահական դերասաններու հետ: Դրեանցը իրմէ աւելի բաղդաւոր եղաւ, բեմական փայլուն շրջանի մը միջոցին հրաժեշտ տալով կեանքին ու թատրոնին որ իր կեանքն էր արդէն: Բանաստեղծներուն ու արուեստագէտներուն համար համբաւի աստիճան մը կայ ուրկէ անդին՝ երբ կը զգան թէ պիտի ակարանան՝ յաւագոյն է լռել ու մեկուսանալը,—չըսելու համար մեռնիլը, ինչ որ շատ անողոք գաղափար մը պիտի տար զայն յայտնողին վրա: Տարիքը նշանակութիւն չունի անոնց համար. սպիտակ մազերով քերթողներ ու խորշոմած դէմքով արտիստներ գիտցած են իրենց բարձրութեան ու ժողովրդականութեան մէջ մնալ: Ասոնք բացառութիւններ են սակայն. մեծ մասը, դերասաններուն մանաւանդ, նիւթական պէտքերէ մղուած՝ կը քաշկռտուին քաղքէ քաղաք, բեմէ բեմ, անճարակներու՝ սկսնակներու հետ խաղալու հարկին տակ, մնանկ սեղանաւորներու պէս, որոնք Սակարանին դեկը պահ մը իրենց ձեռքը ունենալէ ետքը, սալայատակներու վրա կը սլքտան:

Եւ մեր վաղեմի դերասանապետը որչափ որ գիտենք, աստիճանական անկումի մը մէջ փորձեց իր անունին ու անցեալին հրմայքը պահել, մաքառելով մը որ արուեստին պայքարը ըլլալէ աւելի կեանքի պայքարն էր,—հացի կռիւը: Սին փորձ մը չէր սակայն իր ըրածը, ոչ ալ յաւակնոտութիւն մը. Ֆասուլեաճեանի բեմական երկար ու յիշատակելի գործունէութիւնը լիովին կուտար իրեն այդ իրաւունքը: «Սուրհանդակ», որ երկուշաբթի առտու ծանոյց իր մահը,—Ալէքսանդրիոյ մէջ պատահած, ուր արուեստագէտի մը վայել հանդիսաւորութեամբ կատարուեր է յուղարկաւորութիւնը,—մանրամասնութիւն չէր տար անոր հիւանդութեան կամ բեմէ քաշուած ըլլալու մասին: Ի՞նչ հարկ արդէն. չէ՞ մի որ տխուր պատկերներու շարք մը եղած պիտի ըլլար իր թափառացած դերասանութեան ու տարապացին հիւանդութեան նկարագրութիւնը:

*

Տարիներու լայն անջրպետէ մը ետքը, երբ վերստին գրչիս տակ կուգայ Թովմաս Ֆասուլեաճեանին անունը, իր մահուան առթիւ, կը սիրեմ վերյիշել զէթ անոնց, որոնք չը տեսան զինքը իր արուեստին կատարելութիւններուն մէջ,—հին Ֆասուլեաճեանը, ան որ ցնցած էր մեր պատանեկութիւնը ու հիացուցած՝ մեր երիտասարդութիւնը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Վինցէնց Կիավակի)

Այո, այդ ամենը լաւ է: Բայց յետոյ գալիս է մի մեծ յիշողութիւն իր անդադար չարչարող հարցով «ինչու դու այնպէս վարվեցիր, քեզ համար հեշտ կը լինէր ուրիշ տեսակ վարվել»—եւ յետոյ մենք այդ յիշողութիւնը մեզ հետ քարշ տալով, գալիս ենք գիշերէն հասնում, իսկ երբ պառկում ենք քնելու եւ գիշերը մեզ մի ժամ քուն է բերում, դարձեալ այն միտքն է, որ մեզ տանջում է մինչեւ անգամ երազում:

Այդ մեծ յիշողութիւնը նման է աչխարների մէջ գտնվող գայլի: Վայրենի ագահութեամբ լափում է նա բոլոր լաւը եւ ուրախալին, ինչ որ անցեալը մեզ համար պահպանել է:

Տիկինը Թաշկինակը մօտեցրեց աչքերին, որոնք առաջվայ նման անբաղդ եւ գանգատվող արտայայտութիւն ստացան, մի արտայայտութիւն, որը ինձնում առաջ էլ շատ անգամ կարեկցութիւն էր յարուցանում դէպի այդ կինը:

Կարճ ժամանակից յետոյ նա ինձ նայեց եւ ասաց. «դուք ցանկանո՞ւմ էք իմանալ, թէ ինչն է ինձ այդքան անբաղդացրել: Ձեր աչքերում ես շատ անգամ եմ նկատել կարեկցութիւն դէպի ինձ: Ես գիտեմ, որ շատերի համար օտարոտի եմ երեւում: Մարդիկ ինձ խելագարի տեղ են դնում, իսկ եթէ ես մարդկանց իմ վարմունքի պատճառը պատմեմ, նրանք ինձ բոլորովին խելագար կանուանեն. բայց ես հաւատացած եմ, որ դուք ինձ կը հասկանաք: Պատմութիւնս շատ պարզ է: Ես շատ երջանիկ էի: Ես վայելում էի երջանկութիւն, որին չէր խանգարում ոչ վիշտ, ոչ ահ, ոչ զղջանք: Ես նրան ճանաչում էի մանկական օրերից, որոնց մենք միասին ենք անցկացրել: Երբ նրա ծնողները մեռան, նա գնաց օտար երկիր՝ իր ապրուստը այնտեղ ճարելու եւ բաղդ որոնելու—ինձ համար: Առաջ քան նա ճանապարհ ընկաւ, մենք մի քանի անգամ էլ միմեանց աչքերին նայեցինք—էլ ոչ մի խոստումնք հարկաւոր չէր: Անցան տարիներ: Ես իմ սէրը սրտումս էի պահում, բոլորովին ապահով եւ հաւատով լի: Նա եկաւ եւ բերեց իր հետ երկար սպասած եւ ցանկացած երջանկութիւնը: Կարճ ժամանակից յետոյ մենք ամուսնացանք: Մենք միշտ խաղում էինք միմեանց հետ երեխաների նման եւ միշտ նոր եւ նոր քնքոյշ փաղաքշական անուններ էինք հնարում միմեանց համար: Եւ մեղրամիսներից երջանիկ տարիներ էին գոյանում:

«Առաւօտները նա գնում էր իր գրասենեակը, կէսօրին գալիս էր տուն, կէսօրից յետոյ դարձեալ դուրս գալիս եւ երեկոները յետ գալիս տուն: Ամեն անգամ, երբ նա դուրս էր գալիս, ես պատուհանից նայում էի նրա ետեւից եւ չարունակ ողջոյններ էի ուղարկում նրան, մինչեւ որ նա փողոցի անկիւնի ետեւից չանհետանար: Իսկ երեկոյեան ժամը 6-ին, երբ նա տուն էր գալիս, մենք բոլորովին միմեանց էինք պատկանում: Այն ժամանակ մենք կարդում էինք միասին բարձրաձայն, կամ նա պատմում էր ինձ իր ճանապարհորդութիւնների մասին, եւ խօսում էր այնքան պարզ, այնքան խելօք կերպով մարդկանց եւ ուրիշ բաների մասին: Եւ ես զգում էի, թէ ինչպէս նրա աշխարհահայեացքը մտնում էր իմ հոգու մէջ եւ, կարծես, թէ ոսկեզօծում էր ամեն բան, ինչ որ իմ մէջ կար:

«Կարճ ժամանակից յետոյ նրա աշխարհահայացքը իմն էր դարձել եւ ես պարծենում էի, որ հիմա աւելի բարձր եւ գեղեցիկ մաքերի տէր եմ դարձել: Բայց եւ այնպէս, մի օր, մենք ինքներս էլ չիմացանք թէ ինչպէս, մենք կռուեցինք: Պատճառը շատ աննշան էր: Դա մի գիրք էր, որը գրել էր մի կին կանանց մասին: Մենք կանայքս կարծում ենք, թէ արգար ենք վարվում, երբ շատ խիստ ենք լինում դէպի կանայք:

«Իսկ ամուսինս աւելի ներողամիտ էր: Նա ասում էր: Թէ մեծ առաքինութիւն չէ անմեղ մնալու այն դէպքում, երբ հասարակական դիրքը եւ կրթութիւնը մէկի շուրջը ամուր պարիսպ է կառուցանում պաշտպանելու կեանքի այն հարուածներից, աղքատութիւնից, զրկանքներից, փորձութիւնից եւ վատ օրինակներից, որոնք անպաշտպան էակների համար վտանգաւոր են եւ ամեն կողմից շրջապատում են նրանց: Իսկ ես կարծես թէ նորից ընկայ իմ առաջվայ հասարակութեան մէջ ձեռք բերած հայեացքների ազդեցութեան տակ, եւ մենք վիճեցինք: Նա էլ էր գրգռված եւ սենեակում դէս ու դէն էր քայլում, չը կարողանալով իր գործին գնալ: Նա չէր ուզում բարկացած դուրս գալ: Ես նստած էի դիվանի անկիւնում մի կարով պարապված եւ ոչ մի խօսք չէի արտասանում: Նա իր դէմ մաքառում էր՝ ցանկանալով հաշտութեան մի խօսք ասել. եթէ ես միայն գլուխս բարձրացնէի եւ նրան նայէի, նա ինձ իսկոյն կը գրկէր եւ հաշտութեան համբոյր կը դրոշմէր շրթունքներիս: Բայց չէ, ես չէի ուզում նրա համար գործը այնքան հեշտացնել. նա պէտք էր համաձայնվէր, որ իմ

Բերա, Օրթագիւղ, Կէտիկ-փաշա, գլխաւոր կեդրոնները եղան իր բեմական աջողութիւններուն. Ֆասուլեաճեան, ամէն բանէ առաջ, վարպետ մըն էր դիմագծութեան ու միմիքի մէջ. յետոյ իր ձայնին ելեւէջներովը, խրոխտ կամ մեղմ, գոռացող կամ լացող, որոնք անդիմադրելի, հեւ ի հեւ ազդեցութեան մը տակ կը պահէին ամբողջ սրահը, զայրացկոտ կամ կարեկից,—կատարած դերին համեմատ: Անձնական հեռաւոր յիշատակներէս սա տպաւորութիւնը կը պահեմ կենդանի թէ Ֆասուլեաճեանը՝ որ եւ է արուամի կամ ողբերգութեան մէջ բեմի վրա երեւնալուն, դող մը կը զգայինք ու սարսուռ մը կը նախապատրաստուէինք անգիտակցաբար, մինչ Ադամեանը, այդ թուականներուն դեռ երիտասարդ սիրահարի դերին մէջ, հմայք սէր, քաղցրութիւն ու նազանք կը սփռէր իր շուրջը: Բեմին վրա՝ Ֆասուլեաճեանը ատելութիւն կը հրաւիրէր իր վրա եւ Ադամեան՝ համակրանք: Դուրսը, իրական կեանքի մէջ տարիքի թեթեւ տարբերութեամբ երկուքն ալ երիտասարդ, հաւասար համակրանք ու հետաքրքրութիւն կառթէին, երկուքն ալ ընկերական, խօսուն, զուարթ: Ու տիկին Հրաչեան, որ հիմակ թոռնիկներու մեծ-մայր եղած է, բեմէն քաշուած, իր ամէնէն թարմ երիտասարդութեան մէջ՝ ճշմարիտ հովուուհին էր հովերգութեան մը մէջ, լերան աղջիկ, սեւ խոշոր աչքերով, վարդ այտերով, կարմիր ժապաւէն մը ձգած մազերուն վրա, ու ճշմարիտ կոմուհին դրամի մը մէջ, գունատ, շնորհալի, յանկուցիչ:

Կովկասէ վերադարձին,—ուր կենդանութեան շունչ մը ու անծանօթ հրապոյր մը սփռած էին թատրոնի վրա պոլսեցի դերասաններն ու դերասանուհիները, որոնցմէ տիկին Սիրանոյշը միայն կը յարատեւէ մինչեւ այսօր, միշտ գնահատուած, միշտ ծափահարուած,—Ֆասուլեաճեան իր բեմական յաջողութեան գագաթնակէտը հասած էր: Նիւթական առաւելութիւններ, արուեստագէտի վայելքներ գինովցուցած, յափրացուցած էին զինքը: Պահ մը այստեղ, իր ընկերներուն հետ ներկայացումներ տալէ ետքը, tournée մը կազմակերպեց դէպի գաւառային քաղաքներ, իրեն վերջին կայան ընտրելով Սամսոն, ուրկից հասած արձագանքներ կիմացնէին թէ իր կեանքն ալ դրամ մը դարձած է զոր ողբերգութեան վերածեց մահը ծաղկոտի ու սիրուն դերասանուհի մը զոր ինք առաջնորդած էր դէպի բեմը, մարզած, արուեստին նրբութիւններուն ընտելացուցած: Այդ վաղահաս մահը քայքայեց իր՝ կազմած փոքրիկ խումբը եւ զինքն ալ քայքայեց:

Վերադարձին, հին Ֆասուլեաճեանը չիգտանք այլ եւս մեր դէմ. աննկուն դերասանին յաջորդած էր ընկճուած մարդը. ինքն ալ, փոխադարձաբար թափուր, ամայի կը զգար իր շուրջը. անհաստատական կեանքի մէջ, շատեր երես կը դարձնէին իրեն ու բեմին վրա՝ առջի ոգեւորութեամբ չէին ծափահարեր զինք. ու այս ամենուն վրա կը ծանրանային ընտանեկան դժբաղդութիւններ. զաւկին մէկը հիւանդանոցն էր, միւսը՝ սկսնակ դերասան, անողոք ախտի մը զոհ կերթար՝ օր օրի ծիւրելով կինը՝ իր ճակատագրին թողուած՝ հազիւ կը հասնէր մայրական դերեր կատարելու, զոր ողորմութեան մը պէս կուտային իրեն: Դերասանական ընտանիքի քայքայուած կեանքն էր՝ անկայուն, ցրուած, յուսահատ: Ֆասուլեաճեան ինքն ալ ժամանակի ներկայացումներ կազմակերպեց հոս՝ հոն, պզտիկ բեմերու վրա, ամէնէն վերջինը Թագսինի պարտէզին ժանրանկար թատրոնը, ուր Պ ա ր ի զ ի Ա զ ք ա ն ե ր ը ներկայացուց, ամառ գիշեր մը, քանի մը աղքատիկ տղաքներու հետ զորս անապարանօք մարզած էր մէկ օրուան մէջ: Այդ երեկոյթը վերջին խլեակն էր որուն կը փարէր հին վարպետը՝ կանգուն մնալու գերագոյն ճիգով մը. բեմին առջեւ շարուած հարիւրի չափ աթոռներուն հազիւ կէսը գրաւուած էր՝ կարեկցութեան համար եկող հանդիսականներէ որոնց մեծ մաս ձգեցին գացին ներկայացման աւարտումէն շատ առաջ: Ֆասուլեաճեան օրհասականի ջանքեր կընէր իր վրա կեդրոնացնելու համար բովանդակ խաղը: Բացօթեայ բեմը տակաւ տակաւ մութի մէջ կը թաղուէր ճրագներու պլպլուն լոյսերուն պակսելովը, որոնք կը մարէին հովէն, որոնց ազդեցութեան տակ Ֆասուլեաճեանին ձայնն ալ խռպոտ ու նուազուն կը դառնար: Իր վերջին ներկայացումը եղաւ ատիկայ, կարծեմ, Պոլսոյ մէջ: Ու օր մըն ալ լսինք թէ մեկներ է: Տարիներ անցան. ու յանկարծ իր մահը կիմանանք:

Ես չեմ քննադատեր Ֆասուլեաճեանը, կարգահատեմ իրեն:

Ինչ որ ալ եղած ըլլան իր անհատական կեանքին արկածները, ճարտար դերասանապետի մը յիշատակը կը թողու անիկա մեզի եւ իր անունը—անբաժան կերպով կապուած Ադամեանի, Սիսակի, Դրեանցի անուններուն,—պիտի յիշեցունէ միշտ՝ բեմական յաջող շրջանակի մը գեղեցիկ հեռանկարը որուն վարպետներէն մէկը եղաւ ինքն ալ:

Մենք կաւելցնենք մեր կողմից, որ Ֆասուլեաճեանը այս ամառ Ալէքսանդրիայում հրատարակեց Սունդուկեանցի «Օսկան Պետրովիչը էն կինքում» պիեսի թարգմանութիւնը Պոլսի բարբառով «Տայը Միրիկ Անդէնը» վերնագրով: Այդ գործի առաջաբանից երեւում է, որ հանգուցեալը նոյն կերպով պիտի փոխադրէր «Պէպօն», «Խաթաբալան» եւ ուրիշ գործեր: Ֆասուլեաճեան ծառայել է հայ բեմին 40 տարի:

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

«Օրլէանի կոյսը» դրամա 5 գործող. հեղ. Շիլլէրի, թարգմ. Գ. Բարխուդարեանի:

Հինգշաբթի, Նոյեմբերի 22-ին, հայ դերասանական դրամատիկ ընկերութիւնը, Բագու տեղափոխվելուց առաջ, տուեց իր հրաժեշտի ներկայացումը, որ միաժամանակ եւ տիկին Սիրանոյշի բէնէֆիսն էր: Խաղում էին «Օրլէանի կոյսը»:

Օրլէանի կոյսը, 15-րդ դարու այս նշանաւոր հերոսուհին, նիւթ է մատակարարել զանազան դրամատուրգների: Շէքսպիր իր ամենաընդարձակ ողբերգութեան մէջ՝ «Հայնրիխ VI», ինչպէս եւ Վօլտերը դուրս են բերում Ժաննա դ'Արկի դէմքը: Անգլիական մեծ դրամատուրգը մի ժամանակ իր հայրենիքը տարափահար դարձնող Դոմ Րէմիի գեղջկուհու նկատմամբ չէր կարող բոլորովին անաչառ վերաբերվել: Ժաննա դ'Արկը նրա աչքին՝ սկզբում երկնային հոգեզմայլութեամբ տոգորված մի կոյս է, իսկ յետոյ դիւական մեքենայութիւնների մի գործիք, որ վերջ ի վերջոյ զոհ է գնում իր փառասիրական հակումներին: Իսկ Վօլտէրը իրան յատուկ կծու, խայթող հեգնութեամբ եւ աններելի միակողմանիութեամբ միանգամայն արատաւորում է Ժաննա դ'Արկի օրինակելի ու անբիծ յիշատակը:

Այս յիշատակի անզուգական փրկիչը հանդիսանում է մի գերմանացի, մի իդէալիստ եւ հանճարեղ գերմանացի՝ Ֆրիդրիխ Շիլլէր: Այս մեծ դրամատուրգը իր «Օրլէանի կոյսով» աւանդում է մեզ ազատութեան եւ մաքուր, անխարդախ հայրենասիրութեան մի վեհ տիպար:

Շիլլէր իր նիւթը վերցրել է մասամբ պատմական փաստերից, մասամբ զարգարել է ինքնուրոյն ստեղծագործութեամբ: Այս պատճառով էլ նրա դրաման իսկապէս կոչվում է «ռոմանտիքական ողբերգութիւն»: Ռոմանտիքականը, մասամբ եւ բուն դրամատիքականը այս ողբերգութեան մէջ՝ Ժաննա դ'Արկի սիրահարութեան միջադէպն է, որի մասին պատմութիւնը մեզ ոչինչ չէ աւանդել:

Ժաննա դ'Արկը մի հասարակ գեղջկուհի է, որ իր հօր արօտներում ոչխարներ է արածացնում: Մատաղահաս աղջիկը թէ անհատական տրամադրութեամբ եւ թէ բնութեան գրկում իւրացնում է միստիքական ուժեղ հակումներ: Եւ ահա երբ հայրենիքը՝ Ֆրանսիան օրհասական ճգնաժամի մէջ էր, անգլիական բանակներով հեղեղված՝ նա մի երկնառաք պատգամով թողնում է ոչխարների հօտը եւ շտապում արհաւիրքի արիւնոտ դաշտի վրա մի ուրիշ հօտ ղեկավարելու: Թոյլ, անզօր գեղջկուհին Աստուածածնին ապաւինած՝ պատերազմի դաշտի վրա հերոսաբար կռւում է իր հայրենիքի փրկութեան համար եւ իր դիւցազնական սխրագործութիւններով հրաշքներ է կատարում: Պատերազմի եռուն վայրկեաններից մէկում վրա է հասնում ճակատագրական հարուածը: Կոյսը հանդիպում է թշնամի Լիօնէլին եւ նրա վայելչագեղ տեսքից յափշտակված՝ սիրահարվում է նրա վրա: Այս անակնկալ դէպքից յետոյ կոյսի բազուկը թուլանում, դիւցազնական զօրութիւնը ջլատվում է, որովհետեւ նա երկնային յափշտակութիւններ թողած՝ երկրաւոր զգացմունքով «արատաւորում է» իր անբիծ սիրտը: Բայց Ժաննա դ'Արկ այս «յանցանքը» քաւում է իր մարտիրոսական մահով. նա գերութեան շղթաները թօթափած՝ վազում է դէպի պատերազմի դաշտը եւ նորից փրկում է իր ապերախտ հայրենակիցներին, որոնք հալածել էին նրան իբրեւ կախարդի:

Շիլլէրը ահա այսպիսի բանաստեղծական ելք է տալիս կոյսի վախճանին, այն ինչ պատմական իրողութիւնն այն է, որ Ժաննա դ'Արկը գերի է ընկնում անգլիացիների ձեռքը եւ Ռուէնի հրապարակներից մէկում այրվում է խարոյկի վրա:

Շիլլէր այս դրաման գրել է մեծ ոգեւորութեամբ. համարեա ամեն մի գործողութեան մէջ փայլում է լիրիքական մի թանկագին գոհար: Այնպէս որ տիկին Ստէլ իրաւամբ է նըկատում, որ Շիլլէրն այստեղ «երբեմն ընդհատում է թատրոնական գործողութիւնը եւ հոգու երկնային երաժշտութիւնն է հնչեցնում»:

Խաղը մեզ վրա ընդհանրապէս լաւ տպաւորութիւն թողեց: Ժաննա դ'Արկի դերը, անկասկած տիկին Սիրանոյշի ամենափայլուն դերերից մէկն է: «Մնաք բարով»ից սկսած՝ ցոյց տուեց մի ջերմ վերաբերմունք դէպի իր դերը, որ եւ մինչեւ վերջ կատարեալ աջողութեամբ տարաւ: Բարեպաշտ գեղջկուհու լուռ մտորումները, հայրենասիրական զգացմունքի հուրը, երկնային հոգեզմայլութեան բոցերը, դիւցազնական քաջագործութիւնները, վերջապէս անակնկալ սէրը իր բոլոր յոյսերով ու պատճառած տառապանքներով—տիկինը վերարտադրեց մի տաղանդաւոր արուեստով: Չորրորդ գործողութեան սկզբի հրաշալի մենախօսութիւնը շատ վայելուչ կերպով արտասանեց:

Տիկինը վարձատրվեց ծաղիկների տարափով եւ բուռն ծափահարութիւններով:

Միւս դերակատարները, բացի մի-երկու բացառութիւնից, նոյնպէս աջող էին: Գ. Ստեփանեանի Կարլոս VII տահատարակ լաւ էր, միայն երբեմն պակասում էին արքայավայել ձեւերը: Տիկին Մոյսուրեանի Սօրէլը կարգին էր. այն ինչ տիկին Փառանձեմի Իզաբօն սկզբում թոյլ էր եւ հինգերորդ գործողութեան երկրորդ տեսարանում միայն բաւարար: Գ. Աբէլեանի Դիւնուան շատ լաւ էր. միայն մի տեղ այնպիսի բարձր ձայն էր հանում, որ տեղի տուեց նոյն իսկ ինտօնացիայի: Գ. Պետրոսեան իբրեւ Բուրգունդիայի դուքսը՝ միանգամայն գոհացուցիչ էր: Գ. Վրոյր իբրեւ Տիբօ աւելի աջող էր, քան թէ իբրեւ Տալբօ. նոյնը կարող ենք ասել նաեւ պ. Ալիխանեանի մասին, որի Րայմօնդը աւելի աջող էր, քան թէ Մօնգոմէրին: Այն ինչ պ. Զարիֆեան թէ արքեպիսկոպոսի եւ թէ Բէրտրանի դերը լաւ կատարեց: Աչքի էին ընկնում նաեւ պ.պ. Ադայեան եւ Ոչտունին:

Թատրոնը համարեա բոլորովին լիքն էր:

Վ. Նալբանդեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Նոյեմբերի 18-ին

Մեծ մարդկանց համար ցաւելու մէջ էլ մեծ մխիթարութիւն կայ:

Այսօր, այստեղի երկու եկեղեցիներում էլ—հայ-լուսաւորչական եւ հայ-կաթօլիկ—Հ. Ալիշանի յիշատակին հոգեհանգիստ կատարվեց, որի ժամանակ երկու կողմի հասարակութիւնն էլ հոգով այնպէս միացած էր, այնպիսի մի ընդհանուր համերաշխութիւն եւ միացած օղակ էր նկատվում, որ փոքր ինչ ուշիմ դիտողը, տեսնելով այդ բոլորը, Հ. Ալիշանի մահվան մեծ ցաւի հետ նաեւ մեծ մխիթարութիւն էր զգում: Եւ իրաւ, ոչինչ այնքան քաղցր չէ, ոչինչ այնքան դուրեկան չէ, որքան այն, երբ տեսնում էք տարբեր դաւանութեան, տարբեր դասակարգի, տարբեր շրջանի եւ հասակի հասարակութիւնից մի ամբողջութիւն է կազմվում, մի հոգով տոգորվում եւ ընդհանուրին վերաբերեալ հարցերում միատեսակ մտածում, միատեսակ զգում, ցաւում կամ ուրախանում:

Որքան եւ այսօրվայ դէպքը պատահական լինէր, որքան եւ նրան առիթ տուողը մի նըշանաւոր մարդու կորստեան ցաւի արտայայտութիւն լինէր, բայց եւ այնպէս, դա ժամանակակից գաղափարի եւ հասունացած մտքի այնպիսի մի յաղթութիւն էր, այնպիսի մի հիմնաւոր եւ համապատասխան արտայայտութեան ապացոյց էր, որին այլ եւս չէ կարող դիմադրել ու խանգարել եւ ոչ մի խաւարասէր վայնասուն, եւ ոչ մի նենգութիւն կամ ագիտութիւնից առաջացած խոչնդոտ: Հայր Ալիշանի մահը կապել էր այդ երկու տարբեր դաւանութեան պատկանող հասարակութեան սըրտերը իրար հետ: Սխալ ասացինք, նրա կենդանութիւնն էր կատարել այդ մեծ գործը՝ այն կենդանութիւնը, որ «անմահ» անունով է գրր-

---

կարծիքը ճիշդ է, նա պէտք էր ինձնից ներողութիւն խնդրէր. ես լսում էի, թէ ինչպէս անհամբերութեամբ դէս ու դէն էր քայլում եւ ժամացոյցին շուտ շուտ նայում, նրա ծառայութեան գնալու ժամանակը անցել էր: Վերջապէս նա վերցրեց իր գլխարկը եւ ձեռափայտը, մօտեցաւ ինձ եւ առանց մի խօսք ասելու համբուրեց ճակատս: Ես գլուխս ձեռագործիցս չը բարձրացրի եւ ոչինչ չասացի: Սիրտս բարձր բարձր բաբախում էր: Նա գնաց դէպի դուռը. երեւում էր, որ դեռ տատանվում է—առհասարակ ես նրան միշտ մինչեւ նախասենեակը ճանապարհ էի դնում. այսօր ես տեղիցս իսկի չը շարժվեցի: Վերջապէս ես լսեցի դուռը ծածկելու ձայնը, հիմա կարծես, մի մագնիտ էր ինձ դէպի պատուհանը քաշում, բայց չէ, պէտք է ուժեղ մնալ, թոյլ չը տալ յաղթվելու, կանացիական հպարտութիւնը պաշտպանել եւ այլ ուրիշ անմիտ ֆրազներ էի կրկնում ես ինձ—ինչպէս մենք կանայք այդպիսի դէպքերում սովորութիւն ունենք անելու:

—Հիմա նա արդէն սանդուղքներից իջել է,—մտածում էի ես—հիմա նա արդէն դռնիցը դուրս է եկել,—ես չէի կարող նստած մնալ եւ ցատկեցի դէպի պատուհանը.—հիմա նա պիտի փողոցի անկիւնը հասած լինի եւ յետոյ նա արդէն չի երեւայ—այնտեղ վարագոյրի ետեւից ես նրան սկսեցի դիտել. ճիշտ նա արդէն փողոցի միւս անկիւնն է անցել—նա դէպի ինձ է նայում. արդեօք երեւա՞մ գամ. նա յետ է նայում, սիրտս ուրախութիւնից թռթռաց, չէ նա դարձեալ կանգնում է, տխուր նայում մեր պատուհանին երկար, երկար: Ես նրան դիտում եմ վարագոյրի ետեւից:—Յետոյ նա գլուխը թափահարում է եւ անհետանում փողոցի անկիւնի ետեւը:—Յանկարծ սիրտս տխրում է եւ մրմնջում: Ես խիստ ցանկանում եմ դուրս գալ փողոցը, նրա ետեւից վազել եւ ներողութիւն խնդրել: Արդէն չէ կարելի, ես նրան չէի հասնի: Բայց երբ նա յետ կը գայ, ես նրա վզովը կը փաթաթվեմ եւ կը խոստովանեմ նրան, թէ ինչքան անսիրտ եմ եղել: Այդ միտքը ինձ երջանկացնում էր: Յանկարծ ինձ շատ գեղեցիկ եւ կանացի թուաց առաջին քայլ անելը դէպի խաղաղութիւնը: Եւ ինչքան արժանի, ինչքան ազատիչ պէտք է լինի այդ զգացմունքը, երբ մարդ հաշտութիւնը յաղթում է: Ես մեծ անհամբերութեամբ սպասում էի այն րոպէին, երբ այդ զգացմունքը կը տիրէ իմ հոգուն: Խեղճ ամուսին, ինչպէս էր նա ինքն իր հետ մաքառում: Նա ուզում էր յետ գալ, բայց դա չէր կարելի, որովհետեւ նա առաջ ինձ համբուրել էր, իսկ ես չէի պատասխանել: Ի՞նչպէս էի կարող ես այնպէս անգութ եւ քարասիրտ լինել:

Ժամերն անցնում էին եւ ես դողալով էի սպասում ամուսնուս վերադարձին:

Վերջապէս եկաւ այն ժամանակը, երբ նա տուն էր գալիս, եւ հիմա ամեն մի րոպէն ինձ համար տանջանք էր: Քառորդ ժամը անցնում էր քառորդ ժամի ետեւից: Զանգերիս երակների արիւնը մուրճի նման խփում էր, աչքերիս առաջ անցնում էին վայրենի պատկերներ,—ես ուղարկել էի հարցնելու եւ ասել էին, թէ նա սովորական ժամին գրասենեակից դուրս էր եկել:

Մի քանի ժամ դժոխային տանջանքներ էի տանում, երբ յանկարծ լսեցի օտար մարդկանց ձայն,—կիսախելագարի պէս դուրս վազեցի,—տեսնեմ նրան բերում են պատգարակի վրա դրած.—նա կանգնեցրել էր փախչող ձիեր, ազատել էր մի քանի մարդկանց մահից, բայց ինքը կոտրատվել, փշրվել էր:

Նա մի անգամ էլ աչքերը բացեց: Արդեօք ճանաչեց նա ինձ: Ես համբուրում էի նրա աչքերը, ես նրա ականջին շշնջում էի բոլոր այն քնքոյշ փաղաքշական խօսքերը, որոնք մենք միմեանց համար հնարել էինք մեր երջանկութեան օրերին:

Ես պատմում էի նրան, թէ ինչ եմ մտածել նրան ասելու, ներողութիւն խնդրելու եւ հաշտվելու համար—բայց իզո՜ւր. ես գրկումս մի դիակ էի պահում: Ախ, այդ դանդաղ, այրող, անհուն վիշտը: Յետոյ յիշում ես բոլոր երջանիկ անցկացրած օրերը, ամեն տուած եւ առացած երջանկութիւնը.—անենակը, ամեն մի իրեղէն, յիշեցնում է անցեալը եւ մտանում ես ներկան այդ քաղցր յիշողութեան մէջ:

Յետոյ ասում ես ինքդ քեզ՝ նա այդ էլ կը ներէր. նրա վերջին միտքը հօ դու էիր: Բայց յետոյ մութ ամպը դարձեալ բարձրանում է: Եթէ այն օրը քո թագնված տեղից, վարագոյրի ետեւից դուրս եկած լինէիր եւ նրան սիրալիր կերպով ողջունած—այս միտքը ինձ հանգիստ չէ թողնում, այդ միտքը քաշում է ինձ դէպի պատուհանը եւ ես դեռ կարծում եմ, որ տեսնում եմ նրան փողոցի անկիւնում, տեսնում եմ ինչպէս նա վերեւ է նայում եւ ես գլխով եմ անում... Տիկինը վերկացաւ եւ մեկնեց իր ձեռքը հրաժեշտ առնելով: Ես սեղմեցի նրա ձեռքը կարեկցութեամբ առանց մի խօսք ասելու եւ հեռացայ: Միւս օրը նա դարձեալ կանգնած պատուհանի առաջեւ ժպտալով ողջունում էր եւ թաշկինակը ծածանում:

Գերմաներէնից թարգմանեց՝ Մ. Օ.

ված՝ այն է նրա արծարծած մտքերը՝ նրա հեղինակութիւնները։ Հ. Ալիշանի զգայուն, սիրտը եւ նրա բազմաւոր գրիչը երբէք խտրութիւն չեն դրել ազգերի մէջ՝ եւս առաւել այդ դաւանանքով բաժանված երկու եղբայրների մէջ։

Նախօրօք չը մտածելով այնպէս կարգադրելու, որ տարբեր օրերում տեղի ունենային յիշեալ եկեղեցիներում հոգեհանգիստները, որպէս զի երկու կողմի հասարակութիւնն էլ կարողանար միասին ներկայ լինել թէ մէկին եւ թէ միւսին, այսօր շատերը ցաւ զգալով այդ մասին, ստիպված էին ամեն կերպ աշխատելու երկու տեղում էլ ներկայ լինել։ Ինչպէս արդէն յայտնված էր թէ «Մշակի» № 256-ի ներքին լուրերում եւ թէ տեղիս Черн. Вѣст.» թերթում յատուկ յայտարարութիւնով, այսօր տեղիս ս. Փրկիչ հայոց եկեղեցում, ուր ներկայ էր բաւական մեծ բազմութիւն՝ եթէ թոյլ կը տրվի մեզ այսպէս ասել՝ հասարակութեան ընտիր մասը, պատարագիչ քահանայ Մելեանց, նախ քան հոգեհանգիստ սկսելը մի քարոզ խօսեց։ Հայր Մելեանը շատ տխուր բառերով սկսեց իր քարոզը։ «Վերջին տարիներս կարծես մի ընդհանուր դժբախտութիւն պատել է մեզ,—մօտաւորապէս ասաց նա,—բացի մեծ դժբախտութիւնից—հայկական կոտորածից—գրեթէ շարունակ նոր-նոր լուրեր են հասնում մեզ՝ մեր հեռաւոր հայրենիքից, մէկը միւսից տխուր, մէկը միւսից ցաւալի եւ սրտաճմլիկ, որոնց շարքին է պատկանում նաեւ Վենետիկից մեզ հասած հ. Ալիշանի մահվան լուրը», եւ այլն, եւ ապա բաւական գեղեցիկ կերպով պատկերացնելով հասարակութեան առաջ հ. Ալիշանի տիպը, սկսեց թւել նրա գործունէութիւնը, «հոգով միշտ Հայաստանում ճեմելը», նրա «Ցուշիկք հայրենեաց հայոց»-ի մէջ Հայկակին տուած խրատները եւ այլն եւ այլն։ Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ պարզ հոգեհանգիստը, որի վերջանալուն պէս հասարակութիւնը սկսեց շտապով դիմել դէպի հայ-կաթօլիկների եկեղեցին։

Այստեղ տեսարանը աւելի շքեղ էր։ Եկեղեցու մէջտեղում դրված էր դագաղակալ սեղանը՝ վրան եւ չորս կողմը պատած բնական թարմ ծաղիկներով եւ վառած մոմերով։ Նրա գլխի կողմից ծաղիկների մէջ դրված էր մի գեղեցիկ արծաթէ պսակ (հասարակութեան կողմից Վենետիկ ուղարկելիք պսակը), իսկ նրա մէջ տեղում հ. Ալիշանի լուսանկար պատկերը։ Պատարագը վերջացել եւ կատարվում էր հոգեհանգիստը. ներկայ էր երկու սեռից էլ մեծ բազմութիւն։ Հոգեհանգիստը վերջանալուց յետոյ, տեսարանը վերցրվեց լուսանկարով, եւ ապա խուռն բազմութիւնը դուրս եկաւ եկեղեցուց ու ցրվեց՝ ինչպէս ասացինք թէեւ տխուր, բայց եւ միասին գոհ տպաւորութեան տակ։

Գ. Գրիգորեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի ոստիկանութիւնը այժմ զբաղված է նախապատրաստական աշխատանքներով առաջիկայ 1902 թւի յունվարի 15-ից դռնապաններին վերաբերեալ կանոնները քաղաքում մտցնելու համար։ Ի միջի այլոց, ոստիկանական վարչութիւնը որոշել է մօտ օրերումս ուղարկել Թիֆլիսի տանտէրերին գրաւոր առաջարկութիւններ, որոնցով հրաւիրում է նրանց դռնապաններ գտնել վաղօրօք եւ հաղորդել այդ մասին ոստիկանութեանը։

—

Այսօր, նոյեմբերի 24-ին, մայրաքաղաքի լրագիրների խօսքով, լրացաւ կ. Պօլսի ռուսաց արտակարգ դեսպանի եւ պարսկական գրականութեան մագիստրոս Ի. Ա. Զինօվիեվի գիտնական-գրականական եւ դիպլօմատիկական գործունէութեան յիսնամեակը։ Զինօվիեվ աւարտելով իր ուսման ընթացքը Լազարեան ճեմարանում, 1851 թւի նոյեմբերի 24-ին պաշտօն ստացաւ Մօսկվայում արտաքին գործերի մինիստրութեան արխիվում, ապա փոխադրվելով Պետերբուրգ՝ նա Պետերբուրգի համալսարանում ստացաւ երկու գիտնական աստիճան, այն է պարսկական գրականութեան կանդիդատի եւ մագիստրոսի աստիճան։

—

«Ցնօբիս-Փուրցելի» լրագրի հրատարակիչ Ա. Ջաբադարի, ինչպէս հաղորդում են տեղական լրագիրները, ընդունված կարգով միջնորդութիւն է յարուցել կառավարութեան առաջ, որով խնդրում է թոյլ տալ իրան հրատարակելու Թիֆլիսում ռուսերէն լեզուով մի ամենօրեայ լրագիր «Закавказскій Курьеръ» անունով։

—

Նոյեմբերի 21-ին փակված ցուցահանդէսի ելեւմուտքի հաշիւները դեռ եւս վերջնականապէս չեն կարգաւորված, բայց եւ այնպէս արդէն յայտնի է, որ ցուցահանդէսի վարչութիւնը կունենայ մօտաւորապէս 25—30,000 րուբլի դէֆիցիտ, որի մի մասը կարելի է ծածկել մի քանի շինութիւնների վաճառումից գոյանալիք գումարով։ Ցուցահանդէսի վարչութեան հաշւից երեւում է, որ ցուցահանդէսի բացման օրից սկսած մինչեւ փակումը՝ ցերեկով այցելել են 161,299 հոգի վճարով եւ 5,930 հոգի առանց վճարի։ Ցերեկվայ այցելուների վճարներից ընդամենը ստացված է 27,509 րուբլի 40 կոպէկ։ Երեկոյեան այցելել են ընդամենը՝ 10,127 հոգի վճարով, իսկ 917 հոգի ձրիաբար։ Երեկոյեան այցելութիւնները տուել են 5,769 ր. 30 կոպէկ եկամուտ։ Այս վերջին գումարի կէսը ստացել է զուարճութիւնների մատակարարը, այնպէս որ ցուցահանդէսի վարչութիւնը իսկապէս ստացել է մուտքի վճարներից 30,454 րուբլի 5 կոպէկ, մինչդեռ նախահաշւով եկամուտի այդ աղբիւրից պէտք է ստացվէր 35,000 րուբլի։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հաստատեց, որ առեւտրական ուսումնարաններն աւարտող երիտասարդներն եւս իրաւունք ունեն ստանալու տարրական ուսուցչի կոչում, առանց որ եւ է քննութեան, նման այն անձերին, որոնք աւարտելով իրանց ուսման ընթացքը միւս միջնակարգ դպրոցներում, ստանում են այդ տիտղոսը։

—

«Рус. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են Պետերբուրգից թէ, լուրերին նայելով, քաղաքային ինքնավարութեան րէֆօրմը յետաձգված է երկար ժամանակով եւ Պետերբուրգի քաղաքային դումայի ձայնաւորների նոր ընտրութիւնը տեղի կունենայ առաջիկայ տարվայ սկզբում սովորական կարգով։ Մեշչանների եւ արհեստաւորների ինքնավարութեան րէֆօրմներն եւս ժամանակաւորապէս յետաձգված են։

—

Մտադրութիւն կայ երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրի կովկասեան լիազօրի գիւղատնտեսական թանգարան, որի համար որոշված է գնել ցուցահանդէսում հանդէս բերված առարկաների մի մասը։

—

Ցուցահանդէսի բաժինների կառավարիչների եւ էքսպօնենտների միատեղ ճաշկերոյթը յետաձգված է մինչեւ այն օրը, երբ կարելի կը լինի յայտնել էքսպօնենտներին նշանակված պարգեւների մասին։

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Լսում ենք, որ Աստրախանի առաջնորդ՝ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեան առաջիկայ գարնանը այցելելու է Անդրկասպեան երկիրը՝ գլխաւորապէս Չարջույի նորակառոյց եկեղեցին օծելու նպատակով։ Արքեպիսկոպոսի այցելութիւնը դուցէ միանգամից վերջ կը դնէ Ասխաբադի հոգեւորականների մէջ գոյութիւն ունեցող տարաձայնութիւններին։ Շնորհիւ Սեդրակեան արքեպիսկոպոսի, Մերվի հայ գաղութը վերջապէս արժանացաւ Ներսիսեան դպրոցն աւարտած մի երիտասարդ քահանայի»։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ մեզ գրում են. «Մի խումբ երիտասարդների գլուխ անցած մի քանի եռանդոտ օրիորդներ ուզում են մի հայերէն ներկայացում տալ։ Մայրենի լեզուով ներկայացումներ հարկաւոր են երբեմն երբեմն մայրենի երկրից կտրված գաղթականների համար, դա ունի իր կրթիչ նշանակութիւնը, մանաւանդ եթէ պիեսի նիւթը մեր կեանքից է վերցրած։ Այդ տեսակ ներկայացումների ժամանակ ամբողջ գաղութը ներկայ է գտնվում եւ ընտանեկան կերպարանք է ստանում երեկոյթը։ Եթէ ուզում են օրիորդները այստեղի գաղութի համար պահանջ դարձնել այդ տեսակ ներկայացումներ, երկու բան միշտ աչքի առաջ պիտի ունենան. նախ եւ առաջ գները շատ մատչելի պիտի լինեն. օրինակի համար, առաջին կարգի տոմսակները ոչ աւելի քան երկու րուբլի, իսկ վերջին շարքերը 50 կոպէկից ոչ աւելի։ Աչքի առաջ պիտի ունենան, որ Պետերբուրգի առաջնակարգ թատրոններում, որտեղ խաղում են ռուսաց ամենալաւ դերասաններ, առաջին կարգի գինն է 3 րուբլի, իսկ ուսանողների այցելած տեղերը 12 կոպէկ արժեն։ «Ազգասիրաբար» ժողովրդին կողոպտել այդպիսի դէպքերում, իմ կարծիքով, յանցանք է, դրանով ժողովրդի մէջ մեռցնում էք թատրոնի գաղափարը։ Երկրորդ պայմանը դերեր լաւ բաժանել եւ լաւ սովորելն է»։

—

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Նոյեմբերի 17-ին տեղիս եկեղեցու երէցփոխ պ. Սարգիս Խարագիւլեան մեր հասարակութեան կողմից մի ցաւակցական հեռագիր ուղարկեց Վենետիկի ս. Ղազարի տրբահայր Կիւրեղեանին հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Եկատերինօդարի հայ համայնքը սրտի խորին ցաւով ողբում է Աւարայրի բլբուլի անպատելի մահը եւ խոնարհաբար խնդրում է ձերդ բարձր սրբազնութեան՝ մեր վշտերի թարգման հանդիսանալ պատկառելի միաբանութեանդ առաջ»։ Բացի դրանից, լսում ենք, որ մի քանի երիտասարդներ եւ օրիորդներ ցանկանում են առաջիկայ տօներին մի գրականական երեկոյթ կազմել, որից ստացված արդիւնքը պիտի յատկացնվի արժանայիշատակ հայր Ալիշանի անտիպ աշխատութիւնների հրատարակութեանը։ Ի սրտէ ցանկանում ենք մեր երիտասարդներին եւ օրիորդներին կատարեալ աջողութիւն»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Nineteenth Century» ամսագրի դեկտեմբերի համարում տպագրված է Անգլիայի ժուռնալիստ սէր Վէմիս Րեդի յօդուածը, որտեղ նա պատմում է իր հեռաքրքրական խօսակցութիւնը Տրանսվաալեան պատերազմի մասին Միացեալ-Նահանգների մինիստրութեան ամենաազդեցիկ անդամներից մէկի հետ։ Մինիստրը ասել է Րեդին, թէ ամերիկական կառավարութիւնը համարեա ամեն օր առաջարկութիւններ է ստանում եւրօպական պետութիւնների ներկայացուցիչների միջոցով վերջ դնելու պատերազմին։ Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ Միացեալ-Նահանգները ոչինչ չը պէտք է ձեռնարկեն այդ ուղղութեամբ. Անգլիան այդ հարցը պէտք է վճռէ միայնակ։ Բայց,—աւելացրել է մինիստրը,—հաշիւ տալիս է արդեօք իրան Անգլիան, թէ որքան լուրջ է դրութիւնը եւ թէ որքան վտանգաւոր է նրա համար օտար ազգերի այս թշնամական զգացմունքը։ Միթէ Անգլիան չէ տեսնում, թէ որքան շատ են շահում ուրիշները շնորհիւ այն բանի, որ նա ամբողջովին նուիրել է իր ուշադրութիւնն ու հոգսերը հարաւային Աֆրիկային։

—Լօնդօնից ստացված տեղեկութիւններով, Էդուարդ թագաւորի թագադրութեան հանդէսը տեղի կունենայ առաջիկայ 1902 թւականի յունիսի 25-ին։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

23 Նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նոյեմբերի 22-ին, Թագաժառանգ եւ Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչի ծննդեան եւ անուանակոչութեան օրը, մայրաքաղաքը զարդարվեց դրօշակներով. աղօթողներով լի եկեղեցիներում հանդիսաւոր պատարագներ մատուցվեցին եւ մաղթանքներ կատարվեցին։ Մի առանձին հանդիսաւորութիւն ունէր ժամասացութիւնը Իսակիեվսկի տաճարում, ուր հաւաքվեցին քաղաքացիական եւ զինուորական վարչութիւնների ներկայացուցիչները։—Նոյեմբերի 22-ին Գատչինեան պալատի եկեղեցում պալատական աւագ քահանայ Եանիշէվ մատուցեց պատարագ, որին ներկայ էին Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիներ Մարիա Ֆէօդորօվնա եւ Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնա, Թագաժառանգը եւ Կայսերական Ընտանիքի ուրիշ Անդամներ։—Մօսկվայից, Վիտէբսկից, Կազանից, Կիեվից, Կօվնայից, Լօձիից, Նօվգօրօդից, Թիֆլիսից եւ Զէրնիգօվից հաղորդում են, թէ նոյեմբերի 22-ին, Թագաժառանգի ծննդեան եւ անուանակոչութեան օրվայ առիթով, կատարվեցին հանդիսաւոր ժամասացութիւններ եւ գոհացողական մաղթանքներ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Նոյեմբերի 22-ին Մօսկվայի ֆարմացէվտների ընկերութիւնը տօնեց ազատ դեղատների գոյութեան երկու հարիւրամեայ յօբելեանը։

ԽԱՐԿՕՎ։ Հանքարդիւնագործների համաժողովում ինժենէր Տարուրնօ զեկուցում կարդաց Սլավեանսկից մինչեւ Պետերբուրգ ուղղաձիգ երկաթուղի կառուցանելու մասին, 1320 վերստ տարածութեամբ դոնէցկեան ածուխը պրիբալտեան նաւահանգիստները փոխադրելու համար, իսկ Դոնի աւազանը—փայտ՝ գործարանների պէտքերի համար։ Երկաթուղու գծի արժողութիւնը հաշւած է 59,000 րուբլի. եկամուտը որոշված է 9,000,000 րուբլի, ծախսը $5^1/_2$ միլիօն։ Համաժողովը որոշեց պաշտպանել նախագիծը։

ԿԻԵՎ։ Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրի կազմած առանձին յանձնաժողովը, որը պէտք է կառավարութեան կողմից ընդունէր Կիէվ-Պոլտավեան երկաթուղին, խոստովանեց, որ գիծը ամեն կողմից շատ լաւ է շինված, մի եւ նոյն ժամանակ հնարաւոր համարեց մեծացնել արագութիւնը մինչեւ 50 վերստ մէկ ժամում։ Պաշտօնական բացումը տեղի կունենայ շուտով։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Վարշավա հասաւ գերմանական հեռագրական վարչութեան ներկայացուցիչը Բերլինի, Վարշավայի եւ Պետերբուրգի միջեւ նախագծվող տելեֆօնային հաղորդակցութեան հարցը ուսումնասիրելու համար։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Նօբէլի եւ «Մազութ» ընկերութեան նաւթային կապալների մի մասը, ընդամեն մօտ հարիւր միլիօն պուդ, վերցրել են այստեղի շոգենաւատէրերը $5^1/_2$ կոպէկով պուդից, Աստրախանից մինչեւ Նիժնի եղած տարածութեան համար. իսկ մնացած մերձակայ տարածութիւնները վերցրված են այդ գնի հաշւով։ Շոգենաւատէրերը ազատված են վառելիքը նաւթատէրերից վերցնելու պարտաւորութիւնից, եւ այդ պատճառով վառելիքի գինը չէ պայմանաւորված։

ՊԱՐԻԶ։ Թագաժառանգ Մեծ Իշխանի անուանակոչութեան օրվայ առիթով նոյեմբերի 22-ին ռուսաց դեսպանատան եկեղեցում հանդիսաւոր ժամասացութիւն կատարվեց, որին ներկայ էին դեսպանը, դեսպանութեան անդամները եւ ռուսաց գաղթականութեան ներկայացուցիչները։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ։ Թագաւորն ընդունեց արդարադատութեան մինիստր Աննէրստէդտի հրաժարականը, որի փոխանակ նշանակված է առանց պորտֆէլի մինիստր Տամէրշիլդ։ Վեստերինգ առանց պորտֆէլի մինիստր է նշանակված։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Շատ սենատորներ առաջարկութիւն մտցրին՝ անիշխանականներին աւելի խիստ պատժելու մասին։

ՊԵԿԻՆ։ Չինական լրագիրները հաղորդում են, որ Իւանշիկայ դիտաւորութիւն ունի մեծացնել Պէյանգի նաւատորմը, վերակազմել նրան անգլօ-ամէրիկական ինստրուկտօրների օգնութեամբ եւ միացնել Զժիլեան ու Շանդունեան նահանգների զօրքերը՝ կազմելով 100,000 մարդուց բաղկացած մի զօրաբաժին օտարազգի ինստրուկտօրների հրամանատարութեան տակ։

ԲԵՐԼԻՆ։ Րէյխստագի նիստը։ Առեւտրի մինիստր Միլլէր խօսում է ի պաշտպանութիւն մաքսային սակագնի եւ հերքում է այն կարծիքը, թէ մաքսահարկը անմիջապէս կորստաբեր ազդեցութիւն ունի բանւորների կենսական շահերի վրա։ Պատգամաւորներ Ֆօգէլ (րէֆօրմների կուսակցութիւնը) եւ Նիսլէր (հարաւային գերմանացի) նոյնպէս պաշտպանում են այդ կարծիքը։ Սօցիալ-դէմօկրատ Բէբէլի բացատրութիւնները առաջացնում են բուռն շարժում։ Կայսերական կանցլէրը, Բէբէլի ասելով, խօսում է կողոպտողների անունից։

ԼՕՆԴՕՆ։ Նոյեմբերի 22-ին Հիլդհօլում փառաւոր նախաճաշիկ տրվեց ի պատիւ Ուէլսի իշխանի եւ իշխանուհու։ Մի երկար ճառի մէջ իշխանը կայսրութեան մէջ իր արած ճանապարհորդութեան հետեւանքների պերճախօսութիւնը ներկայացրեց, մատնացոյց անելով այն սերտ կապը, որ միացնում է մայր երկիրը գաղթականութիւնների հետ եւ գաղթականութիւնների անկեղծ օրինականութիւնը իրանց յարաբերութիւնների ժամանակ կայսրութեան հետ։ Լօրդ-մէրի համար առաջարկած բաժակաճառի մէջ Սօլսբիւրի ասեց. «Ի հարկէ, անկասկած է, որ ներկայումս մենք շատ թշնամիներ ունենք, որոնք շատ չեն քաշվում իրանց կարծիքները յայտնելու ժամանակ, բայց, միւս կողմից, նոցա արքայական բարձրութիւնների ճանապարհորդութիւնը ապացուցեց մեզ, որ մենք կարող ենք յոյս դնել մեր հեռաւոր եղբայրակիցների օգնութեան վրա,—մի հանգամանք, որ մեզ համար անհամեմատ աւելի նշանակութիւն ունի, քան ուրիշ ազգերի ամեն տեսակ արհամարհական խօսքերը եւ կարծիքները։ Ես չեմ թոյլատրում այն կարծիքը, որ վերջինները կարող են մեր գործողութիւնների դատաւորները լինել, եւ որ մենք կարող ենք փոխել մեր ընթացքը ի հաճոյս նրանց կարծիքի։ Մեզ համար կարող է թանգագին լինել

միայն մեր եղբայրների, մանուկների, մեր սեփական կայսրութեան կարծիքը, եւ մենք այդ կայսրութեան բոլոր ծայրերից ստացանք ցուցումներ, որ ոչինչ չենք կորցրել նրա կարծիքի մէջ մեր պահանջների յամառութեան եւ արդարութեան վերաբերմամբ։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Ածուխի պաշարը միջակ է. պուդը 18—20 կոպէկ արժէ։ Ճգնաժամ չէ նախատեսնվում, եթէ ածխարդիւնաբերողները արհեստական կերպով չը ստեղծեն նրան։

ԲԵՐԼԻՆ։ Րէյխստագ։ Բէբէլից յետոյ խօսեց ֆինանսների մինիստրը։ Հռետորը ստատիստիկական փաստերով ապացուցանում էր, որ ժողովրդի բարեկեցութիւնը մեծանում է, եւ որ ցորենի գները, առաջվան պէս 5 մարկ մաքսահարկ առնելիս, չեն բարձրացել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետերբուրգի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի օգնական Սպէշկովին հրամայված է Կազանի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու լինել։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Բ. Ա. Նաւասարդեան—1—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզատեռ. հիւանդ.
Ա. Մ. Զիկօվսկի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Ա. Ի. Դզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Զ. Ի. Բարսեղեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ա. Գ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոզենբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.
Ս. Ն. Շլյակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (էլեկտրաբոյժ), վեներ. և մորթու հ.
Գ. Ա. Թարխանեանց—7—7½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Տ. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲՈՒԺԱՍԵՆԵԱԿ
ԴՕԿՏՕՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

Նորագոյն ապարատներով եւ էլեկտրական մեքենաներով. ժամանորապէս
ԲԳԻ, ՔԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
Сергіевская ул., д. 12.

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ սրվակը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու եւ ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաեւ բոլորովին նոր միջոց

ՋՈՒՐԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մաշերը, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց ս. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բագւում. նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պապովի եւ Արիստակովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ փոստով։ 8—100

Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ
արհեստանոցում
բնութեան տեսարանների (պէյզաժ) նկարչութեան դասեր, կիրակի օրեր, առաւօտեան ժ. 10 մինչեւ 12։ Իզմայլօվսկայա փողոց, տ. № 16։ 1—3

Կիրակի, նոյեմբերի 25-ին,
ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
տեղի է ունենալու

Տ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ԿՕՆՑԷՐՏԸ

Մասնակցութեամբ պ.պ. ջութակահար ***-ի. վիոլօնչելիստ Դօբրօխօտովի եւ պիանիստ Կէսներիւ

Սկիզբը 8½ ժամին

Տոմսակները՝ սկսած 3 ր. 60 կոպէկից մինչեւ 50 կ. ծախվում են պ. Սուգանաճեանի մագազինում, իսկ կօնցէրտի օրը՝ ժողովարանում։ 2—3

ԲԱԳՈՒ

Հ.-Զ.-Ա. ԹԱՂԻԵՎԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Հինգշաբթի, նոյեմբերի 29-ին,
Հայ գերասանական դրամատիկ ընկերութիւնը
Մասնակցութեամբ տ. Սիրանոյշի
ՍԵԶՕՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ
Կը ներկայացնէ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

Դրամա 4 արար. հեղ. Զուդերմանի, թարգմ. Ս. Թառայեանի։

Մասնակցում են՝ տ. Ալեանեան, օր. Գուլազեան, տ. Սիրանոյշ, Փառանձեմ, պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Զարիֆեան, Պետրոսեան, Ստեփանեան, Վրոյր, Ռշտունի։
Սկիզբը ժամը 8-ին։
Տեղերի գները սովորական են։ 2—2

„ՋԻՒԱՆՈՒ ՔՆԱՐԸ“

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ.

Մի անգամ էլ ապացուցվեց այն բանը, որ մեզանում չատ դժուար է, կամ անկարելի է բաժանորդագրութեան յոյսով մի ստուար գիրք հրատարակելը։ Բացի հարկաւոր չափով ստորագրվողներ չը լինելը, եղան եւ այլ խոշոր հանգամանքներ, որոնք պատճառ դարձան հէնց տ. հատորը լոյս հանելուց յետոյ ժամանակ ընդհատելու մեր սկսած գործը։ Այժմ այդ գործը դրվել է նոր, ամուր հիմքերի վրա, եւ առաջիկայ փետրվարից Ալէքսանդրօպոլում Սանոյեանցի տպարանից յաջորդաբար պիտի հրատարակվեն մնացած հատորները եւ մինը միւսի յետեւից ուղարկվեն մեր բաժանորդներին, այնպէս որ նրանք թէեւ ուշ, բայց կը ստանան այն ամենը, ինչ որ խոստացվել է յայտարարութեան մէջ։
Բաժանորդագրութիւնը փակված է։ 2—2

Լոյս է տեսել
ԳԷՈՐԳ ՄԷԼԻՔ-ԿԱՐԱԳԷՕԶԵԱՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

94 երես. գինն է 20 կոպ.։ Ծախվում է «Գուտտէնբէրգ» եւ «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներում։ Այնտեղ եւս կարելի է ստանալ նոյն հեղինակի «Գերմանական Օգնութեան ընկերութիւնները Տաճկաստանի համար». 1901. 77 երես. գինն է 35 կոպ.
(Հ. Կ.) 2—4

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Լեւոն Կարապետեան

Դարմանում է ատամներ, շինում է պլօմբներ, ոսկէ պսակներ արմատների վրա նստացնելու եւ կեղծ ատամներ ոսկէ եւ կաուչուկէ պլատինկաների վրա։
Ընդունում է հիւանդներ ժամը 9-ից առաւօտեան մինչեւ ժամը 7 երեկոյեան։
Սօլօլակեան փողոցի վրա, տուն Միրզոեւի № 6. 20—30

„ՎՏԱԿ“ ժողովածուն լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է Թիֆլիսի Կենտրոնական գրավաճառանոցում։ Գինն է 1 ր. 50 կ., փառակազմ՝ 1 ր. 90 կ., 2 ր., 2 ր. 25 կ.։
Նոյն տեղը ստացվել են եւ հետեւեալ նոր գրքերը՝
ԳԻՐՔ ԹՂԹՈՑ. Մատենագրութիւն նախնեաց, Թ. 1901 թ., գ. 1 ր. 50 կ.։
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՕՐԱՑՈՅՑ 1902 թ. գ. 20 կ.
Գրավաճառներին եւ գումարով գնողներին զիջումն է լինում։
Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (շ.) 10—10

Լոյս տեսան
Մ ՉՄՇԿԵԱՆԻ
«Մոգի», Սեղանի, «Պատի» եւ
«Армянскій Календарь»
1902 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
Աւելի շքեղացրած եւ հարստացրած
«ՊԱՏԻՆԸ» 40 ԿՕՊ.
Միւսները սովորական գներով
Հասցէն՝ Թիֆլիս, Մակար Չմշկեան
(Ե. Հ.) 9—15

Թիֆլիսի Վաճառականների Աւագը եւ նրա ընկերը

խնդրում են Թիֆլիսի պ.պ. վաճառականներին շնորհ բերել ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ, որ պէտք է տեղի ունենայ կիրակի, նոյեմբերի 25-ին, առաւօտեան 11 ժամին Քաղաքային Դումայի դահլիճում։

Զբաղմունքի առարկաներն են.

1) Թիֆլիսի վաճառականական ընկերութեան մասնակցութեան հարցը Որբերի դատարանի ծախքերում։

2) Երկու գնահատողների եւ երկու կանդիդատների ընտրութիւնը, համաձայն Թիֆլիսի Քաղաքային Ուպրավայի առաջարկութեան այն մասնաժողովի կազմի համար, որ գնահատում է շինութիւնները, որոնք ներկայացնվում են որպէս գրաւական ակցիզի վճարը մաս առ մաս հատուցանելու համար։

3) Վաճառականների աւագ Ե. Դավիդովի քսանեւհինգամեայ ծառայութեան յոբելեանը կատարելու համար կազմված մասնաժողովի զեկուցումը հաստատելու հարցը։ 1—1

Լոյս տեսան եւ վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
1902 Թ.
ՊԱՏԻ եւ ԾՈՑԻ (Շիրակ)

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Ծոցի օրացոյցը զարդարված է Գ. եպ. Սրուանձտեանի, Գամառ-Քաթիպայի, Գ. Արծրունու եւ Գ. Ջանշեանի պատկերներով. ունի բոլորովին նոր հետաքրքրական յաւելուած ամենաօգտակար տեղեկութիւններով, ընդարձակ բժշկարան, հարուստ երազահան եւ նոր, զուարճալի վիճակահան։

Պատի օրացոյցի մէջ կան բարոյական խրատներ եւ ընտիր մաքեր, հայոց եւ եկեղեցական պատմութիւնից հատուածներ, բոլորովին նոր, ծիծաղաշարժ առակներ (մեծ մասամբ անտիպ), այլ եւ ժողովրդական առածներ, ժողովրդական երգեր, գիւղական լէլէներ, ընտիր բանաստեղծութիւններ, զուարճալի հանելուկներ, շուտասելուկներ, բժշկական, արհեստագիտական եւ այլ օգտակար եւ հետաքրքիր տեղեկութիւններ։ Տախտակը շքեղ եւ ճաշակով պատրաստված է յայտնի լիտօգրաֆիայում 15 գոյնով։ Ցանկացողները մանրամասն բովանդակութիւնը տպագրված առանձին թերթով կարող են ստանալ ձրի։

Գները ամեն տեղ ծոցինը—20 կ., պատինը—50 կ., գումարով գնողներին լինում է զիջում։ Դիմել՝ Александрополь. Карапету Апиняцъ կամ Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase)։ Ցանկացողները թող շտապեն, որ իր ժամանակին կարողանանք պատուէրները ճշդութեամբ կատարել։ (Ե. Չ.) 10—16

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԵՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES».

27-ին Նոյեմբերի (10-ին Դեկտեմբերի ըստ ն. տ) .մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, «Tigre» շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսոն. Կ. Պոլիս, Դարդանէլ, Կավալլա, Սալօնիկ, Սիրա, Պատրաս, Մարսէյլ, Հավր եւ Լօնդօն։

Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչեւ Պարիզ, նոյնպէս եւ մինչեւ Շանգհայ (Չինաստանում), Վլադիվօստօկ գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին՝ հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Ցակոբեանին, նախկին Արծրունու գալէրէյում, № 127 գրասենեակը, տելեֆօն № 608։ Գրասենեակը բաց է 9—1 ժամը ցերեկվայ եւ 5—7-ը երեկոյեան։ 1—1

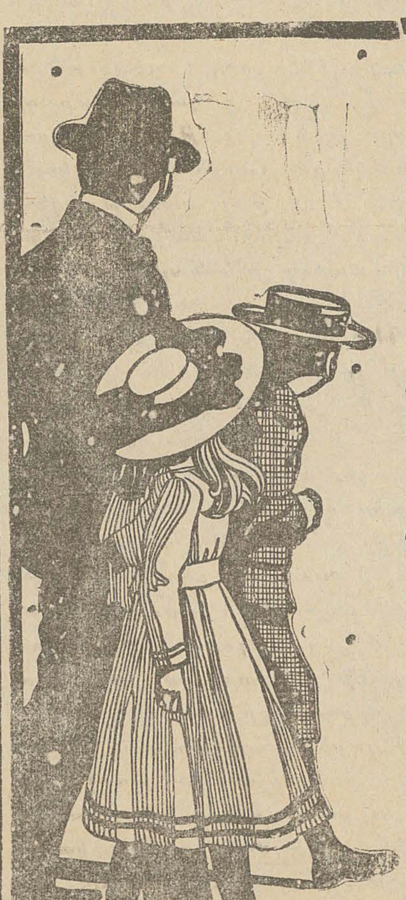

Կօնֆէտի եւ Շօկօլադի գործարան
„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Առաջարկում է լաւ կարամէլ մրգեղէնից, մօնպանսէ, մարմելադ, պաստիլա, զէֆիր եւ այլն։

Պատուէրներով դիմել գործարան. Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն, տելէֆօն № 362.

Սեփական գործարանական խանութը գտնվում է Մէյդանում, եղբ. Հէջուբեանների տանը, տելէֆօն № 772.

Մեր ապրանքները ծախվում են բոլոր կօլօնիական խանութներում։

Բագուի եւ Բագուի գաւառի համար ներկայացուցիչ է Նիկ. Սամարչեանց, Միքայէլեան փող., տ. Աչումեանի։ 93—100